

MLADI PLAMEN

LETO V.

AVGUST 1933

ŠT. 8

Vojna

Ko je bila končana svetovna vojna, niso bile odstranjene kali bodoče vojne. Kdor je zmagal, je dobil premalo, kdor je bil premagan, je zgubil to, kar si je pridobil v desetletjih, celo stoletjih. Toliko živih narodnih teles je bilo razsekanih na več delov. Zasekane so bile rane, ki se vedno bolj in bolj vnamajo. Stalna napetost in nezaupanje med Ameriko in Anglijo, med Anglijo in Francijo, med Francijo in Nemčijo, med Nemčijo in Poljsko, med Ameriko in Japonsko. In tako dalje in dalje. Sam boj za večjo oblast, za večjo lastnino! Mrzlično oboroževanje in razorožitvene konference. Kdo bi jim še verjel? »Nikdar ne bo več vojne!«, so rekli po svetovni vojni. Kdo si še upa ziniti tako drznost? Boj za spremembo mirovni pogodbe in boj za ohranitev sedanjih meja. To je sedaj. Eni hočejo dobiti več, ali pa dobiti nazaj, kar so izgubili, drugi pa hočejo ohraniti to, kar že imajo. Razne mirovne, zavezniške in nenapadalne pakte morajo nujno spodriniti vojni sporazumi in tajni dogovori. Tako gre in s te poti ni vrnitve. To se premika naprej po zakonu vztrajnosti. Kapitalistična gospodarska kriza ta razvoj pospešuje. To je boj za lastnino, za dividende in s tem za tržišča, za gospodarski vpliv, za kolonije, te stebre velesil. V tem direndaju velekapitala pa begajo diplomati, delajo se dogovori, mrzlično hite tovarne orožja, mrzlično delajo ladjedelnice, stokajo kolonijalni narodi, gladujejo brezposelni.

Japonci igrajo predigro. Dolgo so upirali pohlepne oči na zahod. Toda velesila onstran Velikega oceana je držala ravnotežje. Toda ta velesila se je razpletla sama v svojo gospodarsko mrežo in izgubila je sapo. Še je zmagala pred Šanghajem, toda ne več v Mandžuriji, ne več v Džeholu in ob Velikem zidu. Ravnotežje je porušeno. Japonska raste Ameriki čez glavo. In zdaj čaka grozeče tisoč nasprotij, nesporazumljenj, nesoglasij. Boj za sveto posest, za svete pravice. Uvodu sledi prvo poglavje.

To je neizprosno, neizbežno. To je naravnost združeno s sistemom. To je individualna lastnina, to je stališče vsakega posameznika zase. Brezdelni profit prinaša krvavi profit. Mesto vse človeške celote so tu brezsmiselne frakcije, stvorjene od nadutosti, pohlepnosti in ambicioznosti posameznikov, brez ozira na splošno dobro, na splošni napredek in blagostanje.

Tako pa drvi ta voz po klancu navzdol, vedno hitreje, hitreje, hitreje...

—ak.

Kratek oris zadnje faze kapitalizma

Marx in Engels sta ponovno poudarjala, da se poslužujejo kapitalisti v glavnem dveh sredstev pri reševanju gospodarskih kriz: uničenja produkcijskih sil in novih trgov. Produkcijske sile so po Marxu: produkcijska sredstva (stroji, zemlja i. t. d.) ter delovne sile (delavci).

Od l. 1825., ko je izbruhnila prva splošna gospodarska kriza, se dosledno ponavlja skoro vsakih 10 let zastoj v gospodarstvu z vsemi posledicami, ki so posebno v sedanjih krizi jako občutljive. Ne glede na to, da je razdobje med zadnjo in naslednjo krizo vedno krajše zaradi hitrejšega tempa v produkciji in prometu blaga, zavzema kriza tudi vedno večji obseg. Čim bolj se bliža kapitalizem vrhuncu svojega razvoja, tem porazneje vpliva na delovne mase, tem razorneje deluje na srednji stan. Nasprotje med delom in kapitalom se poostuje.

Dokler je predstavljal kapitalistični način produkcije le majhen odstotek celokupne produkcije v kaki državi, je bilo nasprotje med delom in kapitalom, med proizvodnjo in potrošnjo ter vsa druga nasprotja več ali manj prikrito ali tudi manj občutno za vse prebivalstvo dotične države. Čim bolj pa je kapitalistični način proizvodnje prodiral v vse druge panoge gospodarskega udejstvovanja, tem hušje so postajale krize. Prve krize kapitalizma so bile razmeroma lahko in hitro rešljive. Ko je bilo delo ustavljeno v tovarnah, se je vrnil del delavstva na kmete, od koder je prišel, drugim je pa bila dana možnost za izselitev. Tako se je n. pr. izselilo iz Anglije po izbruhu krize l. 1857. v teku nekaj let okoli 2 milijona brezposelnih v Ameriko, Avstralijo, Nemčijo, Francijo in Holandsko, kjer je našlo novega zaslužka. Z njimi se je selil tudi kapital in industrijski proizvodi. Še ne industrializirane države in kolonije so postale torej nov trg za delovne sile in industrijsko blago. Obenem so bile kolonije tudi bogat vir cenениh surovin, kar je omogočalo višje dobičke. Kapital je našel novo polje za svoje udejstvovanje. Gospodarski polet, ki je temu sledil, je uspešno lečil po krizi prizadejane rane. Industriji so izbrabili ugodno priliko. Divja tekma in lov za profitom je silila kapitaliste k vedno popolnejšim metodam dela, k spopolnjevanju svojih produkcijskih sredstev. Zaposlenost in položaj delavstva se je trenutno zboljšal. Ker pa podjetniki niso poznali kupne moči celokupnega trga in moči vseh produkcijskih sredstev na svetu, ki so se hitreje razvijala kakor konzumna moč na trgu, je nastala nadprodukcija. Pomanjkanje urejenega, načrtnega gospodarstva v celi družbi je povzročilo anarhijo v proizvodnji. Kriza je bila zopet tu. V tem pravcu se je razvijal kapitalizem vse dotlej, dokler si niso vse večje države kakor Amerika, Francija, Nemčija, Japonska i. t. d., ter kolonije in polkolonije le-teh, zgradile lastne industrije.

V dobi napredovanja in zavojevanja kapitalizma pa kmetijstvo ni ostalo nedotaknjeno. Prebivalstvo, ki je bilo zaposleno v industriji, trgovini in prometu, je stalno naraščalo, vedno več je potrebovalo kmetijskih proizvodov. Mali kmetijski obrat s svojimi še dokaj preprostimi tehničnimi sredstvi, ni mogel zadostiti tem novim potrebam. Fevdalci in drugi veleposestniki v Evropi so začeli najprej z modernimi metodami in tehniko obdelovati svojo zemljo. V Ameriki in Avstraliji se je kapital lotil tedaj še dobičkanosnega poljedelstva v nadi, da bo s svojo finančno in tehnično premočjo z lahkoto konkuriral malemu kmečkemu obratu v Evropi. Kapital je v svoji ekspanzivnosti prodril tudi v poljedelsko produkcijo. Posledica je bila propadanje finančno in tehnično šibkega malega kmetijskega obrata. Pojavila se je nadprodukcija v kmetijstvu, nizke cene, zadolževanje kmetov, odvisnost od bank; skratka propadanje malega in srednjega kmeta, osredotočenje zemljišč v rokah finančno močnejših. Del proletariziranih kmetov se je začel izseljevati v mesta in različne industrijske dežele (zlasti v Ameriko). Drugi so si pomagali z zadrugištvom, v kolikor se je to moglo finančno in tehnično kosati z velekaptalom. Kakor so se vrstile dobre in slabe konjunktore v industriji in trgovini, tako so prihajali za kmete več ali manj dobri in slabi časi. Nered v celokupnem gospodarstvu je postalo pravilo, red.

Da se rešijo zlih posledic uničujoče medsebojne konkurence, so se začeli podjetniki koncem prejšnjega stoletja združevati v karteje, truste, koncerne i. t. d. Po teh organizacijah so določevali višino produkcije ali si delili trg, uvajali so enotne cene, izključevali medsebojno konkurenco. Pritisk produkcijskih sil je primoral kapitaliste, da so se poslužili družabne oblike organizacije že v okviru kapitalističnega sistema. Vendar je napetost med kapitalom in delom ostala še nadalje. Redno se ponavljajoče krize niso bile odpravljene. Vedno bolj so propadali mali in srednji podjetniki v korist velikih. Vršilo se je osredotočenje kapitala v rokah veleindustrijalcev in vefinančnikov. Industrijske in poljedelske države so bile že prej povezane med seboj kot proizvajalci

in potrošachi. Kapitalizem je prodril v vse panoge svetovnega gospodarstva. Začela se je najljutejša borba za svetovni trg. Podlaga kapitalističnih nasprotij se je razširila.

Iz te gospodarske borbe se je izcimila svetovna vojna, ki je uničila ogromna produkcijska sredstva. Po zaključku vojne jih je bilo treba obnoviti. Imeli smo nov izreden polet v svetovnem gospodarstvu, ki se je končal s še hujšim polomom. Nekatere države so že med vojno izkoristile položaj za razširjenje svoje industrije, kakor Amerika, Japonska, istotako kolonije. Po vojni so zlasti na novo nastale države začele graditi in razširjati svojo industrijo. Finančna sredstva so nudile posebno Amerika, Francija in Anglija. Laže je postalo izvažati denar, nego blago. Kajti s pojavljajočo se krizo je vsako državo skrbela naraščajoča brezposelnost. Priseljevanje tujih delovnih sil so začeli omejevati. Izseljevanje je bilo torej otežkočeno, če že ne popolnoma onemogočeno. Le domača industrija bi še utegnila nuditi zaslužek. Kapital je že ves svet osvojil, svežih trgov ni. Zmaga avtarkičnega načela je bila posledica takega razvoja. Rezultat: sporazum na vseh gospodarskih in carinskih konferencah je bil nemogoč. Nad 30 milijonov brezposelnih na svetu! Srednji stan se proletarizira. V zalogah nakopičene množine blaga ostajajo nerazprodane. Produktivna zmožnost industrije in poljedelstva je izrabljena le do 50%. Kapital si je izbil iz rok sam lastna sredstva za reševanje krize. Nasprotje med kapitalom in delom je prikipelo do viška. Profit je ustavil produkcijo.

Francé Klinar, Ljubljana.

V novo življenje

(Črtica)

Že leto dni in več je bil Pavle brez službe. V maju pred letom je prišel od vojakov. Nekaj mesecev je bil doma, na deželi, pri bratu gospodarju in sestri šivilji. Njegove prošnje za službo so ta čas ležale po različnih pisarnah, a ugodnega odgovora ni hotelo biti od nikoder. Ni mogel več tako strpeti. V mesto mora, tam je kljub vsej krizi še vedno sto prilik za zaslužek. In tako je prišel v Ljubljano iskat dela in životarit kakor izgubljenec, v kraj, kjer ga ne potrebujejo in je vsem le v nadlego. Še sam sebi se je zdel nekako napoti. Kam naj bi se človek del. Ali naj bi čakal doma in poslušal godrnjanje gospodinje? »Od sedenja bo malo kruha,« govori in loputa z vrati. Na cesti ga je moril dolgčas. Kamorkoli se je del, se je čutil kakor podoba, prislonjena k steni: ni na pravem mestu in zato nima nobene veljave. Vsakdanje in še najbolj prijetno opravilo je bila čakanje s sto in sto enakimi na borzi dela. Čeprav je bilo to čakanje podobno pričakovanju čudeža, je vendar imelo svoje mikavnosti. Predvsem je bila množica brezposelnih tam tisti svet, v katerega je še najbolj spadal. Poleg tega je že v tem nekaj, da je vsak dan z novimi nadami prebiral listo razpisanih služb in da je vedno ne veni česa pričakoval od tega, da so ga imeli »v evidenci«. Vsak teden je tudi prejel nakaznico za podporo, ki je znašala šestdeset dinarjev. Na teh šestdeset dinarjev pa je prežala njegova gospodinja, kakor preži lačna zver na plen.

Brezposelnost je znano duhomorna reč. Topo hodiš po ulicah in ne misliš na nič drugega kakor na to, kje bi iztaknil kakršnokoli opravilo. A kamor prideš, kamor se vtakneš, si nadležen kakor berač. Iz pisarn čuješ šklepetanje pisalnih strojev, v strugi Ljubljani vidiš badne delavce bresti sivo blato, povsod vidiš ljudi pri delu in jim ga zavidaš. Greš mimo kavarne in vidiš tam sedeti ljudi pri kavi in časopisih. Tudi te zavidaš za njihov — počitek. V tvoji glavi je le ena misel in ena želja: delo. Trajno in marljivo delo, po katerem je počitek tako sladak. Brezposelni je brez dela, pa tudi brez počitka. Njegovo življenje je podobno nekakšnemu visenju med nadami in obupom, med življenjem in smrtjo. Po dolgi brezposelnosti te ne zanima nič več, niti knjige, niti gledališče. Vse je izgubilo svoj smisel. Misliš si: ljudje imajo vsega preveč, zato si izmišljajo knjige in komedije.

Pavle v začetku ni mnogo prosil za službo. Imel je pač tu in tam vloženi nekaj prošnji, a dalje se ni zmenil. Nekateri so mu šteli to za malobrižnost. Sram ga je bilo molelovati. Da bi si kje poiskal protekcijo, bi bilo zoper njegova načela. A pozneje, ko se je siromaštvo čedalje bolj zaostrevalo in mu je postalo tako rekoč neznosno, je včasih pomislil, da bi bilo morda dobro in potrebno nekoliko pripogniti kolena in tilnik pred gospodi.

Da, uboštvo je nekaj zoprnega. »Uboštvo ni sramota«, pravijo tisti spodobni ljudje, ki uboštva ne poznajo. Če si ubog, ne veljaš v njihovih očeh nič, imaš v svetu manjši pomen ko kak zločinec. Z zločincem si dá vsaj kdo opravka, s teboj pa nihče. Uboštvo je, kljub drugačnemu zatirjevanju, za današnje pojme znak manjvrednosti. To čuti vsakdo. Tisti pa, ki hoče svoje uboštvo javno razkazovati (posebno med študenti

dobiš take, ki hočejo vzbujati dojem originalnosti in veličine), ne ve, kako je smešen v luči tistega jalovega in poniževalnega lažisočutja, ki mu ga ljudje darujejo. Kdor ne čuti, kadar daje podporo, kako prosilca neizmerno poniža, ta je brez dvoma močno pokvarjen človek in mu ni pomoči. Dobrotniki revežev so sila samoljubna svojat. S svojimi neznatnimi miloščinami si grade prestol in za nebesa zasluženje. Oni si žele ponižnih in hvaležnih revežev. Kdor zahteva pravico, pri njih slabo naleti, zakaj že sama človeška pravica tirja od njih več nego krščanska usmiljenost...

Za nekaj dni je dobil Pavle delo v tobačni tovarni, prav za prav v skladišču soli, ki je bilo tam začasno nameščeno. Razkladal je s štirinajstimi drugimi sol iz vagonov. Delo je bilo akordno in težko. Zaslužil je na dan z osem- do deseturnim delom največ trideset dinarjev. Vse je oddal gospodinji. Ko je bilo to delo končano, je spet delj časa stikal brez posla po mestu. Nekega dne se je spomnil svojih spričeval, ki jih je bil v originalu priložil eni izmed prošenj. Stopil je v upravo lista, v katerem je bila takrat razpisana služba. Rad bi vedel, kam je prošnja šla. Takrat jo je bil vložil na upravo pod to in to šifro. Ker je preteklo že dokaj časa, odkar je bil inserat objavljen, mu je uradnica brez nadaljnega povedala, kam naj se obrne.

Bila je to Kmetška banka. Poprašal je tam. Odgovorili so mu, da ravnateljstvo še ni sklepalo o tem, kateri prosilec bo sprejet. Zato mora še počakati. To je bil za Pavleta nov, čeprav je medel žarek upanja. Čeprav je bilo najmanj zelo dvomljivo, da si ne bi v tolikem času kdo s pomočjo zvez zagotovil sprejema, se je Pavle vzlic temu podal na delo. Neki njegov daljni sorodnik Ignacij Pohleven, mu je svetoval, da naj se za službo priporoči doktorju Potrču, ravnatelju banke Slovenije, ki je tudi član upravnega odbora pri Kmetški banki. »Jaz,« je dejal, »bom ob priložnosti tudi sam stopil k njemu, da te priporočim. Z njim sva si znana in prijatelja še izza študentovskih let.«

Pavle je nemudoma obiskal ravnatelja Potrča na njegovem domu. Dobil ga je pri kosilu. Oni ga je sprejel prijazno. Ko je Pavle povedal, v kakšni zadevi je prišel, ga je peljal v sprejemnico in ga prosil toliko potrpljenja, da bo pojedel.

Pavle je sedel v udobnem fotelju, prevlečenem z usnjem, in je zbiral svoje misli. Nervozno je pogledal svoje nohte, če so čedni, čevlje, če niso preveč zaprašeni, popravit si je frizuro. Potem je vzel časopis z mize, ga prelistal in spet odložil ko je začul ravnateljve stópinje v predsobi.

»Torej, radi službe pri Kmetški banki ste prišli. Spominjam se vaše prošnje, dokaj čedna pisava, spričevala niso slaba. Če se ne motim, so originalna.«

»Da. Nisem imel več denarja, da bi dal legalizirati prepise. To je bila zadnja prošnja, ki sem jo vložil.«

»Dobro. Prošenj je mnogo, a v poštev prihajate samo vi in še nekdo drugi. O vas... hm... (doktor Potrč se je v fotelju nagnil naprej in zapičil pogled v Pavleta), pravijo, da ste liberalec. Informiral sem se namreč že nekoliko. In saj veste, mi imamo dosti svojih, katoliških ljudi. Te moramo predvsem podpirati.«

»Kdo vam je rekel, da sem liberalec?«

»To je vseeno, kdo. Gotovo vas mora poznati.«

»Pa to ni res. Bil sem katoliško vzgojen in kot dijak vedno v katoliških dijaških organizacijah. Gospod Pohleven vam lahko pove. On je moj sorodnik.«

»Pohleven? Nace Pohleven? On je vaš sorodnik? Tako? — Nu, prav. — Kje pa ste sedaj zaposleni?«

»Nikjer. Živim malo na upanje, malo od brezposelne podpore. Dobivam šestdeset dinarjev na teden. Tupatam ujamem še kak dinar. Malo instruiram, rišem razne gostilniške napise, delam plakate za vrtno veselice. Zadnji čas sem nekaj dni delal v tobačni tovarni. Živim revno. Brez zajtrka. Kosim in večerjam v Ljudski kuhinji za šest dinarjev. Če še toliko nimam, sem zadovoljen s skodelico mleka in koščkom kruha.«

»Torej že gre nekako,« ga je prekinil ravnatelj, »ker se ne sramujete nobenega dela.«

O, pa še kolikokrat se ga sramujem je pomislil Pavle. Vleči voziček po mestu, nositi težka bremena pred očmi znancev in sorodnikov, ki so še pred nekaj leti videli v tebi bodočega duhovnika, doktorja ali profesorja, komu je to mogoče, ne da bi zardel in unaknil pogled? A ta pokvarjeni svet, v katerega sredi smo zrasli, zahteva in pričakuje od nas kreposti za dela, ki nam jih nalaga uboštvo.

Ravnatelj je nadaljeval:

»Hrana v Ljudski kuhinji je prav dobra. Zadnjič sem šel tam mimo, pa je tako prijetno zadišalo, da bi kar stopil notri in kaj pojedel. In tudi na vas se vidi. Ne izgledate prav slabo. Barvo imate pa kar sijajno. Za mladega človeka je prav, če se mu ne godi

ravno kot ptičku na veji. Plenus venter non studet libenter. Saj poznate ta latinski izrek?»

Pri teh besedah se je ravnatelj skrivnostno nasmehnil. Pavle je čutil njegov očiten posmeh. Mislił je, da mu mora spričo tega vsaj skromno ugovarjati.

»Ne bo popolnoma po vašem, gospod ravnatelj. Človek, ki slabo jé, tudi slabo dela. Kdor mora hoditi po snegu in brozgi v raztrganih čevljih, si ničesar bolj ne želi ko dobrih čevljev. To je vsakdanje psihološko dejstvo.«

»Te misli ste bogve kje pobrali in sedaj bi radi teoretizirali. A jaz poznam življenje tudi iz resničnega življenja. Včasih smo študentje mnogo stradali, a kako smo se učili! Vsak začetek je težak in le po trpljenju in preizkušnjah se človek povzpne. Tudi v banki, če vas bomo sprejeli, v začetku plača ne bo bogve kaj. Tako je povsod. Morali vas bodo še starši nekoliko podpirati. Saj, če so vas tako daseč doštudirali, vam bodo pač lahko še kakega pol leta pomagali. Veseli bodo, če boste sploh dobili službo. Koliko jih je danes brez posla!«

»Staršev nimam več. Doma je ubožstvo. Vprav radi ubožstva sem moral čimprej zaključiti študije. Zato sem šel po nižji gimnaziji v trgovsko šolo. Za trgovski poklic nimam veselja. Zdaj bi rad, če bi dobil kakšno stalno službo, še podpiral svoje domače, ne pa da bi jim bil še v breme. Mislim tudi, da sme človek zahtevati za delo tudi primerno plačilo...«

Gospodu ravnatelju se je resnično zmračil obraz. Zdelo se mu je, da je tu že kos predrznosti. Sploh se že malo predloži mudri s tem človekom. Čas je zlato. Vendar je potlačil svojo nejevoljo in je dejal:

»Se vidi, da ste čitali Hlapca Jerneja.«

»Kaj mislite s tem reči, gospod ravnatelj?«

»Po vašem govorjenju si lahko predstavljam, da boste recimo po desetih ali petnajstih letih službovanja rekli, da je banka vaša. Pri vojakih ste že bili, pa še vedno tako naivno pojmuje vso stvar. Službe bi si radi izbirali po svojem okusu in tako dalje.«

Vstal je iz naslonjača in Pavle je razumel, da se mora posloviti.

S čudnimi čuvstvi je šel Pavle domov. Dasi je zadnje čase vse vrste doživel, bi še pred nedavnim ne mogel verjeti, da je tak razgovor v resnici mogoč. Dozdaj je mislił, da prinašajo take stvari le najbolj zakotni socialistični časopisi, ki uganjajo protikapitalistično demagogijo z isto vnemo kot farško gonjo. Zakaj on je bil katoličan. Prav tako je veroval v dobroto katoličanov, kakor si je prizadeval, da bi bil sam dober. Da bi mogel kdo, čeprav ravnatelj banke, že takoj pri prvem srečanju s svojim morebitnim uslužbencem nastopiti proti njemu tako — bi dejal — agresivno, ne, to je bilo zoper vsako pričakovanje.

A dolgo se ni mudil pri teh mislih. Vrivalo so se mu lepe predstave o bližnji prihodnosti. Sicer je še močno negotova stvar, da dobi službo. Verjetno je celó, da jo je s svojim nastopom zapravil. Vzlic temu se je zdelo tako lepo, kar se je približevalo na obzorju. Ako dobi kakih osemsto dinarjev, potem bo lahko oblečen in obut ter pošteno sit. Počasi bo poplačal dolgove in še sestri bo lahko kaj poslal. Prvo, kar bo napravil, bo to, da se bo preselil drugam. Sedaj hoče postati samostojen, od nikogar zavisen. Živel bo od svojega dela, ne pa od miloščine.

Čez nekoliko dni je prejel pismo od Kmetijske banke: »Naše ravnateljstvo je na svoji seji dne 15. t. m. ugodno rešilo Vašo prošnjo ter Vas sprejelo v službo kot uradniškega praktikanta. Blagovolite se nemudoma zglasiti v naši pisarni.«

O, blaženo pismo. Človek se te ne more dovolj nagledati. Znova in znova ga prebere, vedno bolj natančno, od besede do besede, kakor bi ne mogel prav verjeti. Kakor evangelij je tako pismo. Ono je zmožno preokreniti človeško življenje, speljati ga spet v pravi tir...

Se isti dan je Pavle pisal svoji sestri: »Zdaj pričenjam živeti novo življenje...«

D. P—ič; Ljubljana.

Življenje v črni dolini

V črni trboveljski dolini je življenje podobno stroju, ki se ustavlja. Nekje je pokvarjeno! Zdi se, da tudi sonce le prisiljeno priplava nad to dolino, boječ se, odkriti kup bede in žalosti.

Jutro je. Rudniška sirena že drugič žalostno tuli. Trbovlje ožive. V rudarskih hišah nastaja gibanje. Lepe in krasne izgledajo te »vile«, ako jih gledaš s hriba. V resnici so

pa pobeljeni grobovi. V tesnih stanovanjskih sobah se na eni postelji gnete troje ali še več otrok. Kakšno je to spanje? Kakšno zdravje? Oče-rudar vstane truden, kajti ni se dobro naspal v težkem vzduhu. Popije črno kavo, kruha že ne upa preveč pojesti, sicer ga potem otroci nimajo. Rudarjeva žena neznosno trpi. Mož ima sicer delo, zaslužek njegov pa je odvisen od števila šihotov (delovnih dni). Vsakih štirinajst dni dobi plačo. Dela pa največ 6—8 šihotov. Vsak njegov ših je po mnenju »višjih« vreden 38 Din. Delavci boljše kategorije pa dobijo 50.25 Din na ših. Samci imajo 25 Din.

Popil je torej rudar črno kavo in sedaj gre pod zemljo. Ves raztrgan je in voda mu gre v čevlje. Izčrpano je njegovo telo, a njegov obraz je suh in bled. Ne, to ni človek, družinski oče! Stroj je to! Da, stroj, ki gre z drugimi stroji vred v rove. Vendar, pravi stroj je več vreden, nanj bolj pazijo ko na rudarja.

Ko že sonce posije na postelje rudarskih otrok, vstanejo ti blede in suhi malčki. Popijejo grenko in pusto kavo ter gredo eni v šolo, drugi pa se podit po dvoriščih in cestah do opoldan. Rudarjeva žena pa premišlja, kaj naj skuha za opoldan. Mož bo prišel lačen domov, otroci tudi. Kilogram koruzne moke je še v omari in ješprenja. Nima zemlje, kjer bi ji rodil krompir, zelje in drugo za življenje. Vrt je okrog hiše samo za salato in drugo drobno zelenjavo. Kosilo je kmalu pripravljeno. Mož pride počasnih korakov in družina borno obeduje. Včasih samo salato in malo kruha. Popoldne rudar nima ničesar delati, le ženi lahko pomaga. Male južine ni. Ko lega mrak nad trboveljsko dolino, se vžigajo luči, ki slabo razsvetljujejo rudarsko naselbino. Po borni večerji — največkrat jedo kavo — gre družina spat, ne spat, pozabljat svojo bedo in trpljenje. To se ponavlja dan na dan. Ni spremembe. Le v toliko je sprememba, da imajo nekateri rudarji ših popoldan in drugi ponoči. Tudi delavska stanovanja se prav malo spremenijo. Umazana so in tesna. Le dve delavski koloniji sta nekaj vredni, ki sta novi. Kultura v Trbovljah nikakor ne gre vzporedno z vsemi potrebami. Najvažnejše stvari daleko zaostajajo. Občinski vodovodi so nekaj vredni, rudniški nikakor. Vsa kolonija, ki šteje do deset in še več hiš, ima samo en vodovod z eno pipo. Skratkar: krušna peč, voda, pralnica, kopalnica, celo dvorišče in vse drugo tako individualno, se rabi skupno. Marsikje kuhajo dve ali celo več družin na enem štedilniku.

Kadar pa je plačilni dan, so obrazi rudarjev bolj veseli ko sicer. Kam z denarjem? V nakupnji knjigi živil stoji:

16 kg moke	Din	72.—
4 kg polente	Din	11.—
2 kg sladkorja	Din	28.50
2 kg slanice	Din	36.—
1 kg masti	Din	18.—
2 Žiki	Din	14.—
2 kg riža	Din	12.—
2 kg soli	Din	5.50
1 kg mila	Din	14.—
25 kg krompirja	Din	27.50
½ l olja	Din	6.50
½ l kisa	Din	3.50
1 kg ješprenja	Din	3.25
Skupni dolg	Din	251.75

Ali se zdi komu preveč za družino, ki šteje šest do osem članov? In to za 14 dni! To predstavlja namreč konzum živil neke take družine! Sedaj pa primerjajmo z rudarjevo plačo. Srednje število šihotov vzamemo, recimo 7, več jih sedaj gotovo nimajo v 14 tih dnevih. Torej: $38 \times 7 = 266$ Din. Kje ima rudar denar za obleko in za druge potrebščine? V konzumno prodajalno mora dati 251.75 Din, 266 Din pa dobi. Da pa ne bi delavec zlezal v vedno večji dolg, poskrbijo trgovci na ta način, da ne dajejo živil več na upanje. Kolikor zasluži, za toliko dobi. Zaslužek pa je odvisen od števila šihotov. Kdor tega ne verjame, naj gre gledat in poslušat v trboveljski rudniški konzum, kaj se tam na plačilni dan godi. Zene jočejo, ker jim rudniški prodajalec ne sme dati več živil, kolikor je mož zaslužil. To je vendar popolnoma prav, bi kdo rekel. Da prav! Toda po čigavi pravici je to prav? Več rudarjev dobi plačo kratkotalno črtano, kajti z njo se mali rudarjevi konzumni stroški popolnoma krijejo. Pri privatnih trgovcih sicer tega ni, pa ni dosti drugače. Pred kratkim se je zgodilo nekemu rudarju, da mu je zmanjkalo živeža za svojo ženo in otroke. Dvakrat je prosil gospode v rudniškem konzumu, naj se ga usmilijo in mu dajo na upanje. Ni dobil. V tretje pa pismeno prosi resno za revolver in sedem nabojev. Prošnjo so poslali iz konzuma rudniškemu ravna-

telju, ki je »mogoče nevarnega« moža poklical k sebi. Vprašal ga je, zakaj bi rabil revolver in sedem nabojev. Rudar mu odgovori: »Postrelil bi najprej pet otrok in ženo, nato pa še sebe; živil seveda potem ne bi rabil.« Mogoče je radi ljubega miru ta rudar dobil potrebna živila, ali ko bo to darovano porabil, kaj bo potem? In kaj bi se neki zgodilo, če bi postali vsi rudarji tako korajžni? Ali bi ravnatelj tudi dal vsem to, kar je dal temu nesrečnemu radarju? Potrebni so pa vsi. Zato se raje nekateri vsled žalosti zastrupljajo, drugi pa tolažijo in čakajo, da mine kriza...

S tako »sijajno« plačo živi rudarska družina brez vseh drugih dohodkov. O, srečna rudarska družina! Zopet imaš nekaj kilogramov živil v zalogi. Rudarski otroci nimajo sadja, kupiti ga tudi ne morejo. Zdravniki najbrž zanje ne priporočajo sadja. Čevljevčkov

Fjodor:

Rudarji
(linorez)

isto ne rabijo, saj so poleti lahko bosí, pozimi pa pasejo dolgčas v zatohli sobi. Knjige rudar tudi ne more kupiti, da bi se izobrazil. Nima denarja, nima sredstev. Zakaj jih nima?

Tako se torej godi rudarju po plačilnem dnevu. Nekako znova začne služiti in hoditi pod zemljo in znova je potan njegov obraz. Pride domov danes in reče ženi: »Žena, jutri delamo! Ženi se od zadovoljstva nasmehne obraz in z večjim veseljem se trudi za moža in otroke. Zopet pride drugi dan domov z dela, pa žalostno in težko izreče besedo: praznujemo. Meščanski otroci sprašujejo očeta: »Boš prinesel bonbonov? Ali mi boš kupil konjička?« Rudarski pa: »Boš jutri delal?« Od tega, ali bo oče jutri delal, je odvisno tako rekoč njihovo življenje. Slišali boste med otroci govoriti: »Naša mama bi kupila, pa nima denarja,« ali: »Naš ata nam je kupil, pa še ni plačal.« Trboveljski otroci pijo kavo, ki je le grenka voda. Rudarski otrok od drugega svojega leta ne pije več mleka. Matere so slabotne. Kakšni otroci bodo zrasli? Kakšna generacija?

Kaj bo s to mladino, ki se sprehaja po trboveljskih cestah? V začetku krize je šel vsak prostovoljno k vojakom, to je bilo vobče znano po Trbovljah. Sedaj pa pravijo,

da jih je že dovolj! Kmetje okrog Trbovelj se bojijo teh fantov; sadje poleti ni varno pred njimi. Razumljivo! Vesti nimajo prav nič. Le v nogometu in kolesarstvu se zamotijo. Idejnosti je v njih prav malo, zato so v društvih sami špekulantje. Tega niso sami krivi, gotovo ne! Kdo bi jih obsojal? Vsakdanja borba za obstanek jih sili k temu. Kdo bo spremenil to mladino? Kdo jo bo rešil?

In kaj bo v Trbovljah z delavci, ki še delajo? Kakšna bo njihova pokojnina? Nekateri dobrotniki slabo obetajo. Z leti rudarjevega dela in trpljenja v rudniku, se »nekateri« igrajo kot z žogo, ki enkrat skoči višje, drugič zopet nižje. Rudar vdihava škodljive pline, voda mu teče po hrbtu, požira prah, vroč je vedno in poten, preprih njegovemu zdravju škoduje. Eden delavec dela mesto dveh. Brezposelnost torej ni radi strojev, kot zagovarjajo nekateri, ampak radi izžemanja. Veliko delavcev se pritožuje, da je v mirnem času res mirno pojedel kruh pri delu, sedaj pa, ko toliko delavcev ne rabijo, včasih nimajo časa pojediti koščka kruha. Ta človek torej, živ stroj v službi kapitalista, je vreden pokojnine, ko dela v rudniku 35 let. Ne, ni še to dovolj! Pokojnine je vreden, če ga zdravnik potem prizna za nesposobnega za delo. Takrat, rudar, uživaj zaslužen počitek, ko si uničen in blizu groba! Saj žene se bo TPD tudi kmalu iznebila, otroci pa do te »dobrote«, ki jo sam plačuješ, itak nimajo pravice...

Še nekaj je, kar kvari življenje rudarjev! Nezaupnost med njimi je velika. Pri redukcijah drug drugega izpodriva. Mesto, da bi skupno nastopali z zahtevami, pa se vedno ta ali oni odmiče, češ, da je zadovoljen in ni nikakor revolucionaren. Nihče si ne upa jasno izraziti, da je lačen. Tudi v tem moramo rudarje razumeti!

Rudarji v Trbovljah imajo veliko rudarsko bolnico. Lepo je opremljena in precej dobro oskrbljena. Toda rudar mora biti res pošteno bolan, da vidi to bolnico od znotraj. Tudi za to plačuje! Zakaj? Poštenih in dražjih zdravil ne dobi. Tu in tam po vsej »dobroti« pošljejo kakšnega delavca v Ljubljano, stroškov seveda si ne privoščijo preveč. Tam mirno v Gospodu zaspi. Uradniki so bolj srečni, se jih več vrne...

Ko rudar stopi v pokoj, zgubi vse stike z rudnikom. Nima več rudniškega stanovanja, premoga in drv tudi ne. Z borno pokojnino plača privatno stanovanje, majhno sobico, kjer sam ali z ženo, včasih celo s kakšnim otrokom uživa zaslužen počitek. Vsak dan vidi človek revne vpokojence vpognjene in grčave hoditi v nasipe po odpadli premost in drva, da si zakufijo svojo sobico in segrejejo pozimi premražene roke. Tu pa tam je kakšen vpokojenec tako srečen, da ga podpira sin ali hči. Ali to je zelo redko, kajti malo jih je tako dobro preskrbljenih, da bi mogli skrbeti zase in še za svoje starše. Sedanja rudarjeva pokojnina nikakor ne zadostuje za človeka »primerno življenje delavca. Nikakor tudi ne odgovarja prejšnjemu njegovemu delu in trudu.

Le v medli luči je opisano rudarsko življenje. Veliko več bi se dalo napisati. Kdo bi verjel? Nobena tožba, nobeni vzdih ne pomagajo rudarjem. Kdor hoče res realno življenje videti in spoznati ter verjeti, naj pride v črno trboveljsko dolino! Videl bo to, kar dijak iz Trbovelj opisuje le nekako boječje, ne preveč natančno. Videl bo še mnogo hujšega in slabšega. Rudarji namreč zelo radi skrivajo svoje siromaštvo. In mogoče bi se celo jezili na tistega, ki bi jih svetu malo bolj odkril. Toda naj svet le približno zve, kaj je rudarjem v Trbovljah, kako žive rudarski otroci in žene. Naj svet ve za gorje rudarskih družin, ki se skriva za trboveljskim gričevjem. Posebno tisti »nekateri«, ki se jim nikakor ne mudi rešiti krize, tisti naj prestopijo prage rudarskih družin in mogoče jih bo ganilo! In tudi tisti naj pridejo, ki od polnih miz pozivajo narod, da daruje vbojajme »za trpeče brate«...

Delavci, mladi vam kličemo, streznite se, odprite oči, spoznajte krivico!

Dijak iz Trbovelj.

Matija Gubec in kmetški upori od XIV. do XVI. stoletja*

Predvsem se bomo ozrli na zadržanje Cerkve, ker je ona igrala v dobi kmetških uporov veliko vlogo. Zavoljo resnice bomo prikazali tudi, kako so nekateri predstavniki Cerkve na svojih veleposestvih prav tako stiskali kmete kakor drugi fevdalci. Tuptatam so se prepirali s posvetnim plemstvom radi posesti, »kakor hitro pa je postala nevarnost velika, je Cerkev popustila in z roko v roki s plemstvom vseh ver dušila kmetške upore«. Upor »Sirotnih Konradov« v Nemčiji se je pripravljati polnih pet let in že je izgledalo, da bo to eden najbolj uspešnih kmetških uporov. In to prav zato, ker je trajala njegova organizacija več ko običajno. Toda na koncu petega leta,

* Nadaljujemo s prevodom članka iz aprilske številke »Savremene Stvarnosti«.

tik pred izbruhom vstaje, je baje neki duhovnik izdal gosposki vse o pripravljene vstaji. Takoj je nastopil pokolj neoboroženih kmetov. »Nekoliko stotin kočev so napolnili z odsekanih rokami kmetov, vsi voditelji so bili polovljeni, privezani konjem za repe in razčetrteni.« (Marki S.: Juraj Doža, str. 138.)

V času kmetских uporov so mnogi škofje izdali pastirska pisma, v katerih pozivajo na iztrebljenje upornih kmetov. Dovolj bo, ako navedemo samo en tak proglas: »Modrijan pravi: oslu je treba dati hrane, tovor in udarce; za kmeta pa so najbolj poglaviti udarci, ker kmet je neumen in nepokoren. In zato je treba kmete s palico in s puško. Treba je moliti zanje, da bi postali pokorni, a kjer to ne bi pomagalo, ni treba imeti z njimi nikakega usmiljenja. Zasujte jih s krogلامي iz puške, ker sicer bodo napravili še tisočkrat in še večje hudobije.« (Iz Luthrove poslanice, Engels: Nemški kmetски upori.) »Treba jih je razmrcvariti, podaviti, poklati, javno in tajno, kakor kdo zna in kjer kdo more, treba jih je pobiti kakor stekle pse. Naprej torej, draga moja gospoda, koljite, sekajte, davite, ako pa slučajno v tem boju padete, si nikdar ne morete zaželeli svetelje smrti.«

Spomina je vredno tudi zadržanje hrvatskega škofa Draškovića napram upornim kmetom. On je najprej prosil cesarja, da mu dovoli uporabiti že takoj v začetku najostrejše postopanje proti upornim Hrvatom: »Škof in ban Jurij Drašković je v teku leta večkrat obvestil cesarja Maksimilijana o gibanju susjedgradskih in stubiških kmetov. Videč v naprej, da se bo iz tega rodil velik upor, je trdil obenem, da se gibanje ne more zatreti samo z mirjenjem cesarskih komisarjev.« (Klaić: Povijest Hrvata, str. 292.) No, brž za tem je škof in ban Drašković iz svoje lastne pobude in ne da bi čakal cesarjevega odobrenja, organiziral pokolj tisočev hrvatskih kmetov. »Velika nevarnost kmetskega upora je vendar prisilila bana Draškovića, da tudi brez posebnih cesarskih naredb pripravi vse za obvladanje uporniškega gibanja. Zato je imenoval Gašperja Alapića za svojega namestnika in mu ukazal, da naj se s svojimi četami in s četami svoje sestre (vdove Erdedijeve), kakor tudi s plemiči iz Turopolja, najprej vrže na uporne kmete okoli Jastrebarskega in Okića, kjer so bili vodje vstaje Matko Turčić in Jure Frančić.« (Klaić: Povijest Hrvata, str. 294—5.)

Eden od poveljnikov te hrvatske škofovsko-banske vojske je pisal dne 5. februarja 1583. iz Kostanjevice sledeče: »V naglici sporočam gospodi, da sem se... ob enajsti uri predpoldne vzdignil od tu proti upornikom. Ko so me opazili... so se umaknili v Krško. Nato sem zapovedal, naj gre pešadija iz gornjega kraja v mesto, konjenica pa naj navalj na druge strani. In tako smo z Božjo pomočjo pobili mnogo teh kmetov, a še mnogo več jih je utonilo v Savi.« (Klaić: Povijest Hrvata, str. 296.)

Ko pa je bil hrvatski kmetски upor popolnoma zadušen in čez šest tisoč kmetov pobitih, je škof Drašković prosil kralja dovoljenja, da bi se Matija Gubec usmrtil na mučeniški način. Škofovo pismo se končuje sledeče: »Enega od njih, ki ga imenujejo Gubca bega... bomo kronali drugim za vzgled z razbeljeno železno krono, ako vaše veličanstvo to dovoli.« (Klaić: Povijest Hrvata III., str. 298.)

Kakor škofovske poslanice in proglašja, prav tako pogoste so bile v času kmetских uporov razne diplome in polnomočja od strani kraljev, s katerimi so ti dajali plemstvu popolno oblast nad tistimi kmeti, ki bi na katerikoli način kazali svoje nezadovoljstvo. Še leta 1397. je dal kralj Sigmund skoraj vsem svojim veleposestnikom tako polnomočje, na podlagi katerega so oni svoje podložnike-kmete »po zasluženju obešali, odsekali jim glave, jih sežigali ali jih nabodli na kol«. Tako je kralj tudi 1514. leta dovolil plemičem, da smejo nepokorne kmete »pobesiti, nategniti na kolo, nabosti na kol, odsekati jim glavo ali jih usmrtili na katerikoli drugi primeren način«. Značilna je v tem pogledu zapoved vojvode Ivana Zapolje, izdana 15. junija 1514. proti onim kmetom-križarjem, ki se niso hoteli raziti na svoje domove. V njej daje gospodi popolno pravico, da v imenu kralja »polovljene in že zaprte kmete razsekajo, da oderejo kožo z njih, da jih spečijo, da jih pobijejo in iztrebijo z najgrozovitejšo mučeniško smrtjo«. (Marki, str. 422.)

Ko so leta 1381. angleški uporni kmetje zavzeli London in ujeli kralja z ostalimi velikaši vred, tedaj jim je kralj, pod pogojem, da se oboroženi kmetje razidejo na svoje domove, izdal sledeče povelje: »Jaz, Rihard, po milosti božji kralj Anglije in Francije, gospodar Irske, pošiljam pozdrave vsakemu svojemu podložniku, ki bo to pismo prejel, in mu sporočam sledeči svoj odlok: Sledeč svojim čuvstvom proglašamo za svobodnega vsakega svojega podložnika in vsako odvisno osebo. Vsakega posamič popolnoma oproščamo vseh tlačanskih obveznosti, odpuščamo vse storjene zločine, izdajstva, krivice, rope, ki so jih storili, kakor tudi vsako drugo dejanje, ki bi jih moglo postaviti izven zakona. Kakor vam, tako tudi vsakemu posebej zlasti obetamo svojo najvišjo miro-

ljubnost.« Kmetje so verjeli temu kraljevskemu pismu, se razorožili, zapustili London in se podali na svoje domove. To je bilo 13. junija 1381. Toda že 17. junija so bili polovljeni vsi kmetjski voditelji in bili obsojeni na smrt. In med tem ko so John Bell, Jack Straw in drugi vodje angleških kmetov viseli na vešalah, je kralj izdal na kmete sledeči proglas: »Bili ste tlačani in tlačani boste morali ostati, in to ne tako, kakor doslej, marveč še pod strožjimi okolnostmi!« (Beer: Historija socializma III.)

Zadržanje plemstva in gosposke sploh napram lastnim kmetom je bilo povsod enako. Še pred uporom je hrvatsko plemstvo postopalo s svojimi tlačani hujše od Turkov. Tako je Anton Vrančić v začetku l. 1573. takole pisal cesarju Maksimiljanu: »Ker pri nas ravnajo z govedom bolje nego s to vrsto podložnikov. Gosposka jih izžema in tira v suženjstvo, kakor Turki sami.« (Klaić, 283.) »Feudalna gosposka natika na kol svoje lastne tlačane, a tlačani pozdravljajo Osmana kakor trenutnega osvoboditelja od tlake in desetine in palic plemenitaških.« (Krlježa: J. Križanić.) Pa tudi plemstvo je videlo v svojih tlačanih večje sovražnike nego v Turkih in zato so lastne kmete bolj sovražili nego kateregakoli zunanjega sovražnika. Tako je pisal škof Drašković Maksimiljanu, da so zanje, za hrvatsko gospodo, hrvatski »kmetje nevarnejši od Turkov«. (Klaić: Povijest Hrvata III., str. 294.)

V enem samem pokolju, pri Stubičkih Toplicah, je bilo poklanih čez pet tisoč kmetov, za katere gospoda ni imela nobene milosti niti po končani bitki. »Zmagovalni plemiči so strašno besneli proti premaganim kmetom. Obežali so jih na hiše in debla; na eni sami tepki ob glavni cesti je viselo šestnajst nesrečnih kmetov.« (Klaić, str. 298.) Pa to veliko sovraštvo vladajočega razreda do kmetov ni bilo samo pri hrvatski gosposdi. Prav tako je bilo pri plemstvu drugih narodov. Francoski zgodovinar Guillaume Callet je napisal o zadržanju francoske gospose takole: »Največji sovražniki kraljestva, Angleži, niso bili nikoli tako okrutni, kakor so bili ti naši plemiči napram našim kmetom.« In kakor je hrvatska gospoda na Markovem trgu umorila vodjo hrvatskih kmetov Matijo Gubca, na prav tak zverski način so umorili madžarski plemiči Jurija Dožo, s prav takšno okrutnostjo so postopali angleški plemiči proti angleškim kmetom in nemški proti nemškim.

Zelo značilno je tudi zadržanje bogatih meščanov v času kmetjskih uporov. Na Madžarskem se je leta 1514 »bogato meščanstvo po kratkem oklevanju obrnilo proti kmetom ter je z denarjem in z zbiranjem najemnikov podpiralo plemstvo«. (Gergely, str. 56.) V Nemčiji, v Tübingenu, so bogati meščani izdali kmete in tej izdaji se imajo plemiči zahvaliti za mnogotero zmago. V Meiningenu so meščani prevarili kmete na ta način, da so sprva stopili z njimi navidez v zvezo. Potem pa, ko so jim kmetje verjeli in odšli iz mesta, a so se hoteli takoj umakniti pred močnim napadom plemiške vojske v mesto, tedaj so »meščani nenadoma zaprli pred njimi vsa mestna vrata ter jim zapretili z napadom v hrbet«. Kmetjska vojska, ki se je tako znašla med dvema ognjema, se je morala vdati plemstvu in bila je vsa pobita pri zaprtih mestnih vratih.

Tako so se torej v času kmetjskih uporov marsikje »zedinili: bogati meščani, knezi, plemiči in duhovščina, Luther in papež, ter se enodušno borili proti razbojniški in tatinski kmetjski bandi«.

Pa vendar so kmetje v času svojih uporov, čeprav obkoljeni z morjem sovražnikov, našli svojega zaveznika. Na enega edinega, toda čvrstega in zaupnega zaveznika, ki se niti kasneje ni izneveril kmetjskemu delavskemu človeku. Ta edini zaveznik upornih kmetov je bil mestni delavec. Sam madžarski kralj Vladislav II. se je v svojem pismu z dne 22. junija 1514. takole pritoževal radi zadržanja mestnega delavstva na Madžarskem:

»Vsi delavci, kolikor jih je v Budimu in Pešti, se radujejo, ker kmetjska vojska napreduje, ter pomagajo kmetom proti nam in proti našim. Ko smo poslali vojsko proti kmetom, je delavstvo pri vratih Budima pobilo konje pod vojaki.« (Gergely, str. 56.)

Ko so pa nemški kmetje spomladi l. 1525. dvignili upor, so se jim povsod pridruževali rudarji in delavci po mestih, odpirali so odznotraj mestna vrata kmetjski vojski in se z njo borili ramo ob ramo proti skupnim tlačiteljem. In s to delavsko pomočjo so zavzeli uporni kmetje mnoga nemška mesta in so postali gospodarji celih pokrajin. A o voditelju nemških upornih kmetov, Tomažu Münzerju, so pozneje dokazali, da je bil v zvezi s skoro vsemi glavnimi tajnimi organizacijami rudarjev in delavcev po mestih Nemčije. Za največjačnejšo zmago v teh revolucijah, namreč zavzetje Londona po upornih kmetih, se imajo le-ti zahvaliti pomoči in zavezništvu mestnih delavcev. Kakor hitro so v mestu zvedeli, da se bliža kmetjska vojska, so se delavci znotraj mestnih vrat vzdignili in zagotovili kmetjsko zmago: »V Londonu so delavske mase zasedle mestna vrata, da bi jih odprle vstopajočim kmetom.«

Toda kakor so bili sovražniki kmetjskih uporov povsod isti, tako je bil tudi zavez-

nik kmeta v vseh kmetijskih gibanjih — tako tudi v naših — vedno eden in isti. Medtem ko so se pri nas in v naših kmetijskih uporih plemiči, bogati meščani in škofje zedinili v boju proti kmetom, je že v začetku na strani upornih kmetov stal delavec. Ko je pri nas vstal kmetijski upor, se je ključavničarski delavec Pavel Šterc dvignil skupaj s svojimi tovariši v dolini Bistrice, med Planino in Kunšpergom, ter se napotil proti Celju, da bi se združil s kmetijsko vojsko, ki jo je vodil Ilija Gregorič (Klaič: Povijest Hrvata, str. 296). Ko pa je plemiška vojska pri Planini ujela Pavla Šterca, je Gregorič spremenil smer svojega pohoda, pustil vse drugo na stran in odšel v Planino, da bi osvobodil svojega tovariša in zaveznika (Klaič, str. 297). Plemstvo pa je pobilo i četo ključavničarskega delavca Šterca i Gregoričeve kmete. Tako sta se dve vojski zedinili v tisti delavski in kmetijski krvi, katera je bila prelita leta tisočpetstotriinšesdesetega. To je prva, s krvjo zapečatená skupnost delavcev in kmetov pri nas.

Videli smo, kako so se kmetijski upori pojavljali, kakšne cilje so imeli, kdo jim je bil sovražen in kdo zaveznik. Sedaj hočemo nekoliko pregledati vzroke, radi katerih so skoraj vsi ti kmetijski pokreti iz časa 14., 15. in 16. stoletja propadli. Ti vzroki propadanja kmetijskih uporov, ki so skoraj povsod isti, so bili v glavnem sledeči:

1. Slaba organiziranost, nezadostna pripravljenost teh uporov. To so bili v največ slučajih odpori iz obupa, upori, ki so se dvignili brez enotnega in v naprej določenega načrta.

2. Ni bilo točnih in določenih pojmov o tem, kako naj bi se človeška družba predrugačila. Niti kmetje, niti delavci niso imeli tedaj določenega pogleda na svet, svoje zgrajene ideologije.

3. Zaveznikov v mestu še ni bilo zadostno število. Meščansko delavstvo, ta edini zaveznik kmetijskega delovnega človeka, je bilo v tej dobi še maloštevilno in nerazvito. Zveza med delavci in kmeti še ni bila dovolj čvrsto zgrajena.

4. V tej dobi so kmetje še čestokrat verovali v gospodo in velikaše. Zato so s krvavimi porazi plačali izkušnjo, da jih je gosposka vedno in povsod kruto prevarila.

Skratka: kmetijski upori so propadli v glavnem zato, »ker je nasproti neorganiziranemu kmetu stala organizirana moč plemstva, knezov in Cerkve. Fizično in duhovno organizirano nasilje je zrušilo vsa ta ekonomsko-politična gibanja kmetov, ki so bili v obeh pogledih (fizično in duhovno) neorganizirani. Kmetijski upori so propadli iz istih razlogov, iz katerih morejo propasti ali se vsaj zakasnití poizkusi, da bi se ustvaril socializem: zato, ker se jim je zoperstavila fizično in duhovno organizirana sila vladajočih razredov. Niti potrebe proizvodnje, niti resničnost in veličina novih idej ne morejo same po sebi zagotoviti svoje zmage. Kajti tudi nova in pravična ideja mora biti organizirana in samo s pomočjo organizacije uresničena.« (Ervin Szabo.)

Tri in pol stoletja je preteklo od Gubčevega gibanja. V tem času so se znova potrdile izkušnje, pridobljene v času kmetijskih uporov. Prišlo je leto oseminštirideseto, v katerem so naši kmetje propadli iz istih vzrokov kakor l. 1573. Prišla so še mnoga druga leta, ki so propadla prav tako kakor oseminštirideseto. To pa zato, ker delovno ljudstvo ni znalo uporabiti izkušenj iz leta 1573. Prešlo je stoletje za stoletjem, a stanje stvari je ostalo isto: »le fevdalni nazivi so se zamenjali z meščanskimi nazivi«. Stiskanje delovnega ljudstva traja neovirano dalje in vsa sprememba je v tem, da se sedaj drugače imenuje: namesto tlake in desetine ter plemenitaških udarcev so prišle druge oblike in drugi načini kmetijskega tlačanja. Kmet zopet ne more več živeti na deželi, pa čeprav ni več zabranjeno prosto se seliti. On kljub temu nima kam iti, ker v mesto ne more radi prevelike nezaposlenosti, ki danes v njem vlada.

Toda v teh treh in pol stoletjih se je vendar nekaj spremenilo. Delavci so se v mestih razmnožili in danes jih je mnogo več nego jih je bilo v Gubčevem, Dožinem in Münzerovem času. A delavski razred je v znanstvenem socializmu, v marksizmu zgradil sebi tak nauk, ki jasno kaže delovnemu ljudstvu pot, ki pelje v boljše življenje. In zgodilo se je še nekaj značilnega. Našlo se je delovno ljudstvo, ki je v svojem osvobodilnem boju izkoristilo dve glavni izkušnji kmetijskih uporov: da je namreč kmetov edini zaveznik meščanski delavec in da se mora križarski, zunanji boj pretvoriti v boj proti lastnim tlačiteljem. In ta delovni narod je zmagal, tako da so danes na eni šestini zemeljske krogle kmetje in delavci sami gospodarji svoje usode. A kaj bo z ostalimi petimi šestinami, je v mnogočem závisno od tega, koliko bo delovno ljudstvo znalo izkoristiti izkušnje, ki jih je plačalo s krvjo leta 1573., 1848. in sedemnajstega.

V kmetijskih uporih je bilo poklanjih, pobitih, sežganih in zmrcvarjenih nekoliko stotisoč kmetov in delavcev. Ako ima za svobodo prelita človeška kri kakšno vrednost za nadaljnji razvoj človeštva, potem je gotovo, da se v tej krvi, ki so jo delavci in kmetje prelivali tekóm desetletij, skriva ena največjih dragocenosti za vse tiste, ki nadaljujejo boj za lepše in pravičnejše življenje.

(Konec.) L. Josipović.

Razgovor o našem kmetu

VIII. Dojem gospodarske krize na kmeta kot človeka.

Krizo v kmetem gospodarstvu smo ugotovili zadnjič. Imejmo danes namen zaključiti, kako je vplivala, oziroma vpliva ta vseobča gospodarska razrvanost na kmetovo dušo. V koliko dojema našega kmetiča, obdelovalca pasivne zemlje, kot človeka. —

V Londonu zaseda svetovna gospodarska konferenca. Da bi rešila svet. V bistvu pa je videti, ko da hoče kapitalizem ene ukaniti kapitalizem druge države. Vse v znamenju odprave brezposelnosti. Milijoni bednega ljudstva pa stradajo naprej. — Na drugi strani pakti o miru. Četvorice in nenapadanja. Zraven krvavo oboroževanje. Grozote predelov ter mase slovenskih proletarcev, ki nimajo kruha, ne vidi. Prav tako mu ne more v pamet, da po drugih državah žive ljudje — kmetje — tudi tako uborno kakor on. Vsak pogled mu je uperjen vase, vsak razgovor zadeva le njega samega, odnosno lastno gospodarsko stanje. Čeprav — kakor smo rekli zadnjič — mu v primeri z industrijskim delavstvom še ne gre tako slabo, ker ima doma vsaj vsakdanji kruh in mleko.

Besede mu teko okrog dobre prodaje pridelkov, o denarju, o draginji kolonialij in manufakture. Neposredno po svetovni vojni je šlo žito dobro v klasje. T. j., prodal si drago. Vino, krompir, hmelj, žito, sočivje i. dr. je imelo bogatih kupcev. Kmet je zaživel razkošneje, slevketa šolničke, svilene nogavice, moda v vasi, fant kravato, palico i. dr. Če je denar, lahko kupiš, se lahko nosiš po gosposko. Danes pa: navada je ostala, denarja pa ni. Ne za obleko, ne za davke, niti za obresti. Večinoma še za sol ne. Ves ta pojav budi v kmetovem razpoloženju nevoljo na ves svet (sic! družabni red). — Kmet živi v pričakovanju izpremembe časa in tega čudno zavozlanega življenja, ki mu ni konca. Najvažnejša posledica, ki se mu je porodila v duši, pa je misel o skupnosti, t. j., organizacija prodaje ali bojkota.

Mimogrede moramo pokazati že tudi na trenutne posledice tega stanja, ki zna vtisniti poleg drugega znaten pečat zlasti duševnosti mlajše generacije. Alkoholizem pričinja razširjati svoje delo. O našem kmetiču že od nekdanj govore, da je pijanec. To mnenje je napačno (posledica pitja inteligence, ki je »sol naroda«) in skušali ga bomo v enem prihodnjih razgovorov natančneje obrazložiti. Dejstvo je, da je kmet-vinogradnik že od nekdanj najbolje vino prodal, dočim je le malenkost najslabšega pustil za domačo rabo. Danes ga ima polne kleti, dobrega in slabega. V prodajo ne gre, pod ceno ga ne dá, zato pije precejšnjo množino žlahtne kapljice sam. Alkoholizem leze v kmetске domove. Odmev nastopajočega zla — podivjanost in nenravnost obojega spola — že čutimo. S tem pa že tudi pričetke duševnega propadanja mladine. —

Kmeta se polšača brezbriznost. V brezbriznosti neke vrste skriti obup. Delo nima cene. Življenje drugih stanov (recimo uradništva) motri z zavistjo in jezo. Učitelj ali duhovnik, oha uboga, sta v vasi »bogataša« (zunanost: lepa obleka), da jima vse oponaša. Le malokdo pomisli, da n. pr. učitelj nima posestva, iz katerega bi črpal živjež. Pred očmi kmetov lebdi uradniška mesečna plača. Če kaj kupi, je seveda na deželi mnogo dražje, kot če bi isto kupil na celjskem ali ljubljanskem trgu. Za uradnika je življenje na kmetih mnogo dražje kot v mestu, in kdor razume tale slučajnostni psihoški primer, bo pritrtil.

Resnica je, da je kmet v svojem svojstvu danes siromak. Gospodarska kriza ga je hudo dojmila. V tem začena spoznavati pomen organizacije na gospodarski osnovi. Liberalac-individualist leze v družbeno skupnost. Gospodarska nemoč mu daje slutiti, da je le v združenju rešitev. Čut, ki izvira iz dražljaja, katerega mu je zadala kriza. Iz gospodarstva (materije) prihaja zavest slabega in dobrega v mišljenje, da zida naprej. Kako bo zidal, bo pokazal razvoj njegove organizacije — kar pa je zadeva tudi vzgoje, izobrazbe in zdravja kmetске mladine.

Albin Podjavoršek, Polje.

(Se nadaljuje.)

Generacija in razred

Tajiti obstoj delavskega razreda bi se reklo zapirati oči pred dejstvi. Rodil ga je spremenjen način produkcije. Govoriti o razredu pa smemo šele tedaj, ko se je v njegovih pripadnikih vzbudila zavest, da jih družijo isti gospodarski interesi, skupna obramba in skupna borba za izboljšanje svojega ekonomskega položaja in za doseg gospodarske osvoboditve. Družabna nasprotja dele družbo na dve ali več razredov, ki so si radi gospodarskih interesov v sporu. Razločevanje po razredih hočem imenovati navpični prerez družbe. Vendar družabno razločevanje ni nujno, možna je tudi brezrazredna družba. Razred je tedaj produkt bistveno spremenjenih gospodarskih razmer.

Tudi tajitev, da obstoji generacija, ali točneje: takozvana mlada generacija, bi bilo isto kot zapiranje oči pred resnico. Očividno pa to ni pojem gospodarskega družabnega življenja, dasiravno predstavlja družabni razvoj. Mlada generacija je nosilec duhovnih pokretov (Marks kot teoretik in oznanjevalec ter registrator novih idejnih temeljev, je izrazil predstavnik mlade generacije).

Dočim razredi navpično presečkajo družbo, je generacija njen vodoravni prerez in ne prizanaša nobenemu razredu, niti brezrazredni družbi. More se zgoditi, da je v gotovih dobah, ki so revne na gospodarskih spremembah, ki so bolj ali manj gospodarsko uravnovešene, nastop mlade generacije nezaznaven.

Običajno pa sploh ne govorimo o generacijah, nego o strujah, o novih strujah, katerih nosilec pa je mladina.

Pojem razreda ne izključuje pojma generacije. Generacija ni zanikanje razreda. (V primeri: loči se moka od riža, skupna pa je obema kakovost — oboje je lahko boljše ali slabše, staro ali sveže.)

Ali proletarski razred ne pozna razlikovanja po generacijah? Zanikati tako razlikovanje bi se reklo tajiti dejstva. Proletarski razred, ki v sredstvih za doseg svojega končnega cilja in v končnem cilju samem sicer ni enoten, se v borbi za obrambo in izboljšanje svojih eksistenčnih pogojev poslužuje istih organizacijskih sredstev (sindikati), ne glede na to, ali so njegovi pripadniki starejši ali mlajši člani. Razlika pa je v tem, kake zaključke prvi ali drugi izvajajo iz obstoječega stanja in gospodarskega položaja. To pa je zopet odvisno od možnosti dojemanja nove ideje. Zakaj se vsak pokret vrže v prvi vrsti na mladino? Ali morda zato, ker so starejši že vsi prepojeni z novimi idejami? Če bi bilo tako, bi pač lahko pustili mladino v nemar. Nasprotno! Mladina je, ki ji vsak pokret posveti največjo pozornost. To pa zato, ker je manj odvisna od materialnih pogojev življenja, torej neodvisnejša in zato manj konservativna, radikalnejša in zato dostopnejša novim nazorom, dasiravno deli v vseh pogledih usodo svojega razreda.

Zato je trditev, da proletarski razred ne pozna diferenciacije po generacijah, tako smela ter papirnata in obenem tako neživljenjska, da zanikanje tega dejstva lahko dovede do napačnih zaključkov in do nepravilne prakse.

Kolikokrat se je že zgodilo, da je mladina pokazala negodovanje nad strokovnim in političnim delom tudi v proletariatu. Seveda njen vpliv v strokovnih organizacijah ni zalegal nič ali vsaj ne dovolj, zato pa so bile mladinske organizacije pozorišča takih bojev. Spominjamo se še, kako je mlada generacija v socialni demokraciji v Nemčiji odločila precej mladinskih organizacij iz socialdemokratskega sklopa, kako so bile tudi pri naših marksistih grupe stare desnice in mlade levice.

Ta razlika pa seveda odpade, če sta dinamična napetost in tempo izenačena. Tako si razlagam, da v Rusiji generacijske razlike ni, ker ji skoro divje hitra gospodarska obnova in rast ne dasta časa, da bi se razvila. Pojavila se bo brezdvoma, čim bo nastopila statika.

Evstahij Volk, Ljubljana.

Beleške

TIBET.

Tibet je faktično last budistične cerkve. To je dežela samostanov. Budistična cerkev je organizirana jako dobro. Vodi jo Dalai-Lama v Lhasi. Tibet je bil včasih prepovedana dežela. Tujec ni smel čez mejo. Danes je seveda drugače. Dežela je sklenila prav zanimivo pogodbo z Angleži. Ta pogodba je prav taka kakor ona Mandžurije z Japon-

sko. To se pravi: Tibet je postal prav za prav angleška zemlja, tibetske meje brani Anglija in Anglija v njej gospodari. Kaj je neki tibetske lame do tega dovedlo? Kina ne, ta je razbita in se za Tibet nima časa brigati. Kaj neki, da ni hotela dežela biti več samostojna, tako kot je bila do sedaj?

To je rdeča nevarnost! Sovjetska Unija trka na vrata Tibeta, zato naj Angleži brani meje. Vzhodni Turkestan je resnično pod vodstvom Sovjetske Unije. Strah za avtoriteto je naredil iz Tibeta kolonijo, strah za vladno oblast in vpliv na narod, strah, da bi ljudstvo samo ne vzelo vlade dežele v roke. Strah za eksistenco! Razumljivo: Bolje je biti v Tibetu angleški uradnik, kakor pa kje v Indiji Vranglovec. Poleg tega angleška vlada podpira vsako cerkev. — Zopet je nova zemlja pod krščansko oblastjo! Lame pri tem ne bodo imeli izgube (budistična cerkev ima izreden dar prilagodevanja!), tibetansko ljudstvo bo moralo pa itak molčati. S.

Izstriženo in zlepljeno

NEMČIJA NADALJUJE INTRIGE ZA »OSVOBODITEV« (Slovenec, 12. jul. 1933).

»Warszawski Bulletin Polsko-Ukrajinski«, objavlja zanimive informacije o politiki sedanjih vladodržcev v Nemčiji napram ruskim in ukrajinskim problemom. Po teh informacijah so ruski emigranti ustanovili oddelek ruske narodne socialistične stranke (in tudi posebne oddelke S. A. — bojnih čet. Zastava je ruska s kljukastim križem), na čelu katerega je general Avalov-Dermot, nadalje Zaharov in knez Obolenski. Ruski hitlerjevci izdajajo svoj organ »Novoje slovo« (Nova beseda), v katerem sodelujejo tudi baltiški Nemci. Rosenberg, šef referata za zunanje posle Hitlerjeve stranke v Berlinu neprestano podpira ruske kljukaste križarje in s pomočjo njih drži v šahu dosedanje voditelje ukrajinskega pokreta v Nemčiji. Nedavno niso ruski hitlerjevci dopustili v Berlinu predavanja, ki so ga organizirali pristaši Konovalca. Predavanje se je moralo odpovedati, ker so ruski narodni socialisti zahtevali skupno akcijo in nerazdeljivost Rusije. Konovalca so sedaj zapustili in vse kaže, da je na njegovo mesto stopil bivši carski častnik in pomorščak Skoropadski, v ospredje pa je stopil tudi Ostranicki, ki je pretendent na hetmanski prestol Ukrajine. Polkovnik Ostranicki je najprej poskušal srečo na Dunaju, nakar je odšel v Monakovo, kjer se je vpisal v takrat neznan Hitlerjevo stranko. Sedaj ga priznavajo kot edinega in pravega predstavnika Ukrajincev v Nemčiji. Konovalca tolerirajo kot zastopnika dejanskega stanja. Rosenberg je skupaj z generalom Goltzom svoječasnno organiziral ekspedicijo Belorusov skozi nadbaltško gubernijo proti boljševikom na Petrograd kot »ujedinjitelj« Rusije. Po takrat izgubljeni igri se ni oglasil, pač pa je sedaj zopet prišel na površje s svojim ukrajinskim programom.

Kina je razdeljena, iščejo novo Kino. Ta nova Kina je že sedaj razdeljena na interese ozemlja. Ruski emigranti so najmočnejši činitelj pri teh razparcelacijskih načrtih. Ruska emigracija kuje intervencijo velesil. Ali bodo notranja nasprotstva med velesilami dopustila skupno akcijo proti SU, in ali bo armada SU na svojem mestu?

»NAŠA SVETA DOLŽNOST.«

»Bogoljub« piše: ... Pa tudi sočutje do ubogih trpinov prostrane Rusije nas nagiblje, da zanje mnogo molimo. Vso bedo ubogega ljudstva v Rusiji nam nazorno slika poročilo, ki ga je priobčil v angleškem listu »The Daily Express« dne 2. decembra 1932 potovalec po Rusiji Rhea G. Elymann:

Na tisoče kmetov bo to zimo umrlo gladu. Kolektivne farme so donesle manj ko tretjino proračunane žetve. Velike državne farme so popolnoma odpovedale. Od severa od juga se razlega zdaj po vaseh krik: »Dajte nam kruha!« Otroci kriče tako na železniških postajah. Možje in žene prosjajo za kruh v mestih.

V Ukrajini, najbogatejši žitnici sovjetske Unije, so med žetvijo kmete preživljali s kruhom, ki je bil poln plev in slame...

V vsej Rusiji in Ukrajini je na stotine vasi praznih. V nekaterih so hiše zaklenjene, v drugih je vse odprto...

Strašna žaloigra se vrši v nesrečni Rusiji. Bog nas obvaruj takega »paradiža«.

Molimo torej goreče za nesrečne ruske brate!

»PEKLENSKE SILE NA DELU.«

»Bogoljub« piše: Na Ruskem izhaja komunistični list »Pravda«. Dne 21. marca t. l. poroča o raznih deželah, kjer se širi komunizem. O Ameriki pravi, da ondotna brezdelnost komunizmu zelo prav pride in da je ženstvo bolj dostopno komunističnim naukom kot mošje. Nato našteje list osem dežel, kjer imajo agitatorji znatne uspehe; vmes je tudi Nemčija (in Italija). Najbolj je dozorela Poljska in Čehoslovaška, dasi je v obeh zaprtih do 12.000 komunistov. Rusija vzdržuje v inozemstvu en milijon 300.000 plačanih agentov... Kaj vse žrtvuje brezbožni boljševizem za to, da bi se brezbožnost, tiranstvo, strahote, pomanjkanje in beda, življenje brez družin in brez vzgoje razširilo po vsem svetu!« (Podžrtalo ur. »Ml. pl.«.)

Njujorška policija je objavila, da je živelo spomladi 1933 v Njujorku in Njužerseju po ulicah 80.000 zapuščenih otrok od beračenja in male kraje. Toda to so samo »registrirani«. Z neregistriranimi pa jih je mnogo več. 256.124 ljudi je bilo brez strehe. Od teh je bilo 11.323 žensk in od teh ena tretjina pod 21 let starih. (»Kronika.«)

Imenitno je v tem raju, kaj?

WOLGADEUTSCHE.

»Novosti«: »Hitler tudi nemške kolonije na Volgi ni pozabil. Nemški časopisi zadnji čas veliko pišejo o lakoti in bedi povolških Nemcev. (Tudi »Bogoljub« [julij, str. 151] se je tej akciji priključil. Op. ur. Ml. pl.) Snuje se celo narodna zbirka za od lakote umirajoče Nemce ob Volgi. Ta akcija, ki ima seveda imperialistično ozadje (osvoboditev Nemcev, intervencija), je vzbudila v republiki povolških Nemcev veliko razburjenje. Vršila so se zborovanja in sestavile so se poslanice. Povolški Nemci so Hitlerjeve intrige najostreje zavrnili in vsako podporo odklonili. Sporočili so, da dobi večje število brezposelnih Nemcev delo na kolhozih v povolški republiki in da prevzamejo na počitnice večje število delavskih otrok. Zbrali so tudi veliko vsoto denarja za brezposelne in za zaprte delavce v Nemčiji.«

Od tu in tam

IZ PISMA PAPIRNIČARJA.

Težke, neprijetne misli moré človeka, ko opazuje izgarane in sestradane postave vevških papirničarjev. Ali so res to ljudje? Skoraj bi lahko rekel, da ne. Saj ni mogoče razumeti, kako more človek prenesti toliko revščine, pomanjkanja, krivic in drugega zla, ne da bi odprl usta in protestiral. Če udariš konja, ti vrne z breco. Če hočejo ukrotiti zver, jo menda prej sestradajo. Tega načina se je poslužila tudi gospoda pri vevški papirnici in izgleda, da se je dobro obnesel. Udarec za udarcem pada po plečih sestradanega delavca in po vsakem udarcu je tilnik papirničarja še bolj upognjen. Kje so tisti časi, ko je tudi vevški papirničar stisnil pest in pokazal zobe svojemu delodajalcu, če je ta le preveč zahteval od njega? Kje so tisti delavci, ki so znali vsak udarec spretno odbiti? Kje je tovariška solidarnost in tista delavska zavednost, s katero so se tako radi ponašali? Vsega tega ni več. Ostala je le topa masa, v kateri prevladuje sebičnost, klečoplastvo, ovađuštvo, škodoželj-

nost, nevoščljivost, hinavščina in najogabnejše kruhoborstvo, brez vsakih idealov, brez čuta za pravico in človeško dostojanstvo, brez smisla za borbo in, kar je treba še posebno poudariti, brez najmanjšega sočutja do svojega bližnjega, čeravno se vse delavstvo, razen nekaterih izjem, šteje za praktične kristjane in misli celo, da živi po krščanskih načelih.

To bi bila slika, katero površni opazovalec opazi na prvi hip. Slika, katera mora podreti vero v vstajenje delavskega razreda. Tisti pa, ki bo natančneje opazoval, bo kmalu uvidel, da so tudi med vevškimi papirničarji še idealisti, ki še niso obupali, ki še vedno upajo v končno zmago pravice nad krivico, ki vedo, da bo tudi vevškim papirničarjem padla mrena z oči. Zato se ne boje truda in žrtev ter posmehovanja, ki so ga deležni. Zakaj oni vedo, da bo prišel čas, ko bodo tudi vevški papirničarji spoznali, da je njihova rešitev le v strumni organizaciji in da je njihova usoda odvisna od njih samih.

Zato pa: proč z malodušnostjo, vi,

mladi idealisti iz obeh taborov! Proč z vsem, kar vas razdvaja, gojite, pospešujte pa vse, kar vas druži! Vztrajajte na straži, četudi to zahteva mnogo žrtev. Vaše žrtve bodo odprle oči tudi drugim. Pripravljajte načrte za bodočnost, ki bo vaša in sicer taka, kakršno boste ustvarili sami. Bojan.

Razno

TOLMAČ TUJIH IZRAZOV V TEJ ŠTEVILKI.

- Ambicioznost — slavohlepnost; težnja za napredkom.
- Agresivno — protivno, napadalno.
- Avtarkičen — samodržaven (država je vse).
- Bojkotirati — škodovati komu materialno ali moralno. Bojkotirati n. pr. trgovca se pravi: ne kupovati pri njem.
- Blaziran — izživel, pokvarjen.
- Bulvaren list — meščanski list (Boulevard — široka ulica z drevoredom).
- Diferenciacija — razločevanje.
- Evidenca — pregled; v evidenci imeti — ne izpustiti iz vida, skrbeti za kaj.
- Futurizem, kubizem — umetnostne struje.
- Intervencija — posredovanje.
- Kolonijalije — blago (živež), ki prihaja predvsem iz kolonij (kava, čaj, riž, razne dišave itd.).
- Konservativen — nenapreden, kdor se drži starih nazorov in si ne želi novih.
- Kič — literarno, slikarsko ali glasbeno delo, ki ni nič vredno, a hoče veljati za umetnino.
- Konjunktura — doba gospodarskega prospeha.
- Kartel, trust, koncern — razne oblike združevanja kapitala. Natančneje o tem bo povedal pozneje poseben članek.
- Kolhoz — skupno gospodarstvo več kmetij.
- Lama — budistični duhovnik.
- L'art pour l'art (lar pur lar) — načelo, da je umetnost sama sebi namen.
- Plenus venter non studet libenter — poln trebuh ne študira rad (latinski pregovor).
- Registrator — tisti, ki nekaj pismeno utrdi, zabeleži.
- Radikalen — temeljit, korenit (radix — koren).
- Resentimá (resentiment) — čuvstvo, ki izvira iz razočaranj v življenju.
- Sic — tako; glej! (opozarja na nekaj).

Pripomba urednika: Napaake, ki jih opažaj pri papirničarjih, so reden pojav tam, kjer so podobne gospodarske okolnosti. Nizka moralna in kulturna stopnja seveda zmanjšuje delavčevo udarnost. A kljub temu ima proletariat prihodnost. Zaostreni razredni boj nujno vodi v socializem.

Transcendentalno — onostransko, kar je preko mej življenja in sveta.

Vranglovec — pristaš † ruskega generala Vrangla, nasprotnika boljševikov.

Šanghaj 20. 6. 1933. V vseh severnih pokrajinah je razglašena komunistična republika. Mnogo mest je zasedla rdeča armada. (»Jutarnji list«, 21. 6.)

Amerika je dovolila 230 milijonov dolarjev za vojne ladje. (Napetost na Velikem oceanu!)

Tovarna traktorjev v CeljabinSKU izdelala 40 velikih goseničjih vlačilcev dnevno, tovarna traktorjev v Stalingradu pa 140 traktorjev dnevno.

V Moskvi gradi 17.000 delavcev podzemsko železnico. Za to leto je projektirano 4,6 km. 1. decembra 1934 se otvori prva proga z 11,7 km. (»Kronika«, Zagreb.)

Te dni je praznovala republika Nemcev na Volgi desetletnico obstoja. Republika šteje 1,250.000 prebivalcev. Nemci v S. U. imajo 2 univerzi, 55 srednjih šol in več samostojnih fakultet (medicinske itd.). Republika zaznamuje lep napredek v kmetijskem in industrijskem oziru.

Socialno zavarovanje v S. U. ima v rokah strokovna organizacija. Inventar socialnega zavarovanja je vreden 150 milijonov rubljev (3 milijarde 750 milijonov Din).

Vsak delavec in nameščeneec v S. U. ima pravico do vsakoletnega enomesecnega plačanega dopusta.

Novo orožje. Pred nekaj meseci je monsinjor Sirotti blagoslovil novo italijansko podmornico v Tržiču (Monfalcone). Kmalu pridejo 4 nove podmornice na vrsto. Gotovo vse to skupaj služi miru in napredku...

2. internacionala je v razsulu. Francoska socialna demokratska stranka se je razbila na več frakcij. Tudi nacional-socialisti imajo močno krilo.